

ด่วนที่สุด

ที่ นร ๐๔๑๐ (กษช)/ ๕๓๑๙

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล กท ๑๐๓๐๐

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐

เรื่อง การขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ตามยุทธศาสตร์การพึ่งตนเอง
และความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เอกสารวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” จำนวน ๘๐ เล่ม
๒. สำเนาคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๙๔/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้
จำนวน ๘๐ ชุด

ด้วยนายกรัฐมนตรีมีบัญชาเห็นชอบกำหนดให้ “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ภายใต้ยุทธศาสตร์
การพึ่งตนเอง และความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา เป็นวาระแห่งชาติ ตามข้อเสนอ
ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ โดยมีพิธีเปิดวาระแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐
ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล และนายกรัฐมนตรีได้ลงนามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๙๔/๒๕๕๐
ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐ แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้
ใช้หนี้ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีจึงขอส่งรายละเอียดวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้
ใช้หนี้” และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีดังกล่าว มาเพื่อสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีบรรจุลงวาระการ
ประชุมคณะรัฐมนตรี (เรื่องเพื่อทราบ) ในโอกาสการประชุมคณะรัฐมนตรี วันอังคารที่ ๑๗ กรกฎาคม
๒๕๕๐ ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำเรื่องเสนอที่ประชุมคณะรัฐมนตรีรับทราบด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

พลเอก

(พงษ์เทพ เทคประทีป)
เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

สำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๒๔๒-๙๕๒๙

๐-๒๒๔๐-๓๐๐๐ ต่อ ๘๔๐๗

วาระแห่งชาติว่าด้วย
“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”

ภายใต้
ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคง
ด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

“คืนชีวิตให้แผ่นดิน ปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร”

วาระแห่งชาติว่าด้วย
“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”
ภายใต้
ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคง
ด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

“ป่าที่จะปลูกนั้น
สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่ง
ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง
และป่าสำหรับใช้เป็นฟืนหนึ่ง...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

“... ปลุกต้นไม้ใช้หนี้ เป็นคำที่เข้าถึงใจของชาวบ้าน
พวกเขารับข่าวสารไปแล้วรู้ได้ทันทีว่าจะทำอะไร และทำอย่างไร
หากพวกเราช่วยกัน ๑๐ ล้านคน ปลุกต้นไม้คนละ ๕ ไร่ ๑๐ ไร่
เราก็จะได้ป่าไม้ที่ประเทศเราสูญเสียไป ๘๐-๙๐ ล้านไร่
คืนมาถึงครึ่งหนึ่ง
นอกจากเราจะแก้ปัญหานี้สินได้แล้ว
ยังช่วยแก้ปัญหาลองร่อนได้อีกด้วย....”

คำกล่าวของนายกรัฐมนตรีนายพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์
กับตัวแทนผู้นำชุมชนในคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ
เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐
ณ ดิโกไทยคู่มือทำเนียบรัฐบาล

คำกล่าว
เปิดวาระแห่งชาติว่าด้วย
“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”
ของนายกรัฐมนตรี

ในวันศุกร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

กราบนมัสการพระคุณเจ้าที่เคารพ

เรียนท่านรองนายกรัฐมนตรี ท่านรัฐมนตรี คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ
ผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ พี่น้องเกษตรกร และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมมายืนอยู่ที่นี่แล้ว เห็นภาพที่ปรากฏอยู่นี้ อยู่ในบริเวณทำเนียบรัฐบาล เป็นภาพที่อยู่ในความทรงจำ เป็นภาพที่เห็นถึงความเป็นไทย เป็นภาพที่เห็นถึงความเขียวชอุ่มของต้นไม้ของวิถีชีวิตแบบไทย ๆ ของเรา

ความรู้สึกของผมเป็นความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่มาร่วมในพิธีเปิดวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายของรัฐบาล ที่มาจากข้อคิดเห็นจากท่านประธานคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ ท่านประยงค์ วรรณรงค์ และท่านผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม เป็นข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง รัฐบาลจึงได้จัดให้เป็นวาระแห่งชาติขึ้นมาในวันนี้

จริง ๆ แล้วก็เป็นเรื่องที่ถือว่าเป็นความจำเป็นของท่านทั้งหลายที่จะต้องพึ่งตนเอง และมีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย ด้านพลังงาน ด้านอาหาร และด้านยา นับตั้งแต่ที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเพื่อบริหารบ้านเมืองให้เกิดความสมานฉันท์ ความอยู่ดีมีสุข และความถูกต้องชอบธรรมนั้น รัฐบาลก็ได้กำหนดนโยบายในหลาย ๆ ด้านเพื่อนำประเทศชาติไปสู่เป้าหมายดังกล่าว พร้อมทั้งได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ มาเป็นแนวทางในการทำงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชนท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนของพี่น้องประชาชน ตลอดจนความมั่นคงยั่งยืนในการพัฒนาประเทศ

สำหรับปัญหาหนี้สินและความยากจนของพี่น้องเกษตรกรนั้น ถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยืดยาวนาน

เราพูดกันถึงว่าห้วงเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา นั่นก็เป็นห้วงเวลาที่ยาวนานพอสมควร เป็นห้วงเวลาที่เราได้มีการทดลองหลาย ๆ วิธีการ หาทางเลือกต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของเรา และในวันนี้สิ่งที่อยู่ในความคิด อยู่ในความพยายามของพวกเราทุกคน และในส่วนของรัฐบาลด้วย ก็คือ

การอันเชิญเอาแนวพระราชดำริตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักของทฤษฎีใหม่ หลักของการปลูกต้นไม้ ๓ อย่าง ได้ประโยชน์ ๔ ประการ คือสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน เป็นส่วนหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทดลอง ได้ทรงรวบรวมมา ตลอดระยะเวลา ๖๐ ปีที่ทรงครองราชย์ และได้พระราชทานสิ่งเหล่านี้ให้กับพวกเรา นับเป็นบุญกุศลของพวกเราทุกคนที่เป็นคนไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นเกษตรกรและกึ่งทรงค้นหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหามาให้เราในทุก ๆ ด้าน

สำหรับปัญหาหนี้สินและความยากจนของพี่น้อง รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญและ ได้มีความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ตลอดระยะเวลาหลายเดือนที่ผ่านมาผมและ คณะรัฐมนตรีได้รับทราบปัญหา และได้พยายามแก้ไขปัญหาย่างเป็นรูปธรรมมาโดยตลอด แม้ว่าเราจะมีข้อจำกัดที่เกิดจากระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหายุติไม่น้อย

แต่ในวันนี้คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติได้นำเสนอประสบการณ์และชุดองค์ความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาอีกแนวทางหนึ่ง ก็คือ แนวความคิดและแนวทางการ ปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามข้อเท็จจริงแล้วไม่เพียงเป็นการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหนี้สิน ของเกษตรกรแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังรวมถึงการแก้ปัญหาของชาติในด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ซึ่งถูกทำลายมาอย่างยาวนานเป็น ระยะเวลาหลายสิบปี การแก้ปัญหาโลกร้อนเป็นปัญหาใหญ่ของประชาคมโลกในปัจจุบัน รวมทั้ง ยังเป็นการสร้างฐานทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งชุมชนและของประเทศตามแนวหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ผมได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า ผมไม่ลังเลเลยที่จะรับข้อเสนอของผู้นำชุมชนแห่งชาติ และข้อเสนอที่จะเป็นวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ของคณะกรรมการผู้นำชุมชน แห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มาเป็นหนึ่งในวาระที่สำคัญของรัฐบาลในวันนี้

การปลูกต้นไม้ใช้หนี้จะเป็นเครื่องมืออันหนึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและมีความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา เป็นเครื่องมือที่เราเชื่อว่าจะเป็นแนวทางหนึ่ง ที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกรได้

ผมจึงอยากจะขอร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานโครงการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านตามแนว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหน่วยงานอื่น ๆ กำหนดแนวทางและมาตรการเพื่อ สนับสนุนโครงการเพื่อให้พี่น้องเกษตรกรทั่วประเทศ ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในโครงการปลูก ต้นไม้ใช้หนี้ ซึ่งจะมีวาระ ๕ ปี หรือตลอดช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ นับแต่นี้เป็นต้นไป

วาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

- ๓ -

ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย รัฐบาลขอความร่วมมือร่วมใจจากทุกท่านในการดำเนินงานตามโครงการนี้ เพื่อเราจะได้ร่วมกันนำป่าไม้ที่เราสูญเสียไปกลับคืนมา พร้อมกับช่วยเหลือให้น้องเกษตรกรได้หลุดพ้นจากความทุกข์อันเกิดจากภาวะหนี้สิน และเพื่อความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นเสมือนเสาเข็มที่รองรับการพัฒนาสังคมและเป็นรากฐานความเจริญก้าวหน้าของประเทศต่อไป

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอปิดวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ ณ บัดนี้

ขออำนวยการให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามเจตจำนงทุกประการ และขอให้ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านจงประสบแต่ความสุขความเจริญโดยทั่วกัน.

วาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

- ๔ -

คำประกาศ

วาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคง

ด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา ของรัฐบาล

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

ในอดีต สังคมไทยเป็นสังคมที่มีสันติสุข คนไทยดำรงชีวิตในวิถีพึ่งตนเอง ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ท่ามกลางธรรมชาติทั้งขุนเขา ป่าไม้ และสายน้ำ ที่ให้ความชุ่มเย็น เป็นแหล่งอาหาร ยา ที่อยู่อาศัย และเครื่องไม้ใช้สอยที่ครบครัน เราใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต ตามหลักเกณฑ์ของการดำรงอยู่ร่วมกัน เป็นวิถีพอเพียงของสังคมมาตลอดประวัติศาสตร์ชาติไทย

ตลอดเวลา ๕๐ ปีหลังมานี้ ได้เกิดพัฒนาการที่ผิดพลาดในสังคมไทย ๒ ประการ ประการแรก ๕๐ ปีที่ผ่านมา เราละเลยหลักเกณฑ์ที่กำกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ผลที่เกิดขึ้น คือ เราใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเกินความพอดี จนพื้นที่ป่าไม้ลดน้อยลง สายน้ำเริ่มแห้งขอด “ในน้ำไม่มีปลา ในนามีข้าว”

เกิดภาวะแห้งแล้ง น้ำท่วม แผ่นดินแยกแตกกระแหง มหัตภัยภัยพิบัตินานาอันเกิดจากความแปรปรวนของธรรมชาติ และโลกร้อนขึ้นทุกวัน

ประการที่สอง ๕๐ ปีที่ผ่านมา เราทอดทิ้งหลักเกณฑ์การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน นอกเหนือจากการเอาเปรียบธรรมชาติ คนยังเอาผิดเอาเปรียบคนด้วยกัน จนเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ ทั้งปัญหาหนี้สิน ปัญหาที่ดินทำกิน รวมถึงปัญหาขาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหนี้สิน เป็นตัวฉุดรั้งการพัฒนาของประชาชนในระดับฐานล่างของสังคม ที่นับวันจะยิ่งรุนแรงมากขึ้น

เกิดภาวะขาดแคลนบนแผ่นดินที่ถือได้ว่าอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก

วันนี้เราจึงกล่าวได้ว่า ผู้คนบนแผ่นดินนี้ ล้วนมีหนี้สินติดตัว...

ประการแรก เราเป็นหนี้แผ่นดิน เป็นหนี้ธรรมชาติ ซึ่งต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะใช้หนี้ได้หมด ต้องใช้เวลาอีกหลายชั่วคน เพื่อฟื้นป่าไม้ สายน้ำให้กลับมาหล่อเลี้ยงคนไทยเหมือนในอดีต

ประการที่สอง ประชาชนเรามีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นหนี้สินที่กลายเป็นมรดกตกทอดให้กับลูกหลาน เพราะชั่วชีวิตของตนก็ยังใช้หนี้ไม่หมด

คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จึงนำเสนอให้ “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา เป็นวาระแห่งชาติ ที่มีเป้าหมายสำคัญ ๓ กลุ่ม ๑๐ ประการ ดังนี้

เป้าหมายกลุ่มแรก คือ เป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร ประกอบด้วย

๑) แก้ไขปัญหา “หนี้สิน” ของเกษตรกร โดยมีมาตรการสำคัญ ๓ มาตรการ

มาตรการที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สิน ซึ่งแตกต่างกันไปในเกษตรกรแต่ละราย แต่ละกลุ่ม ตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

มาตรการที่ ๒ การปรับโครงสร้างหนี้ และมาตรการอื่น ๆ ที่จำเป็น ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมยุทธศาสตร์มีช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนวิธีการในการผลิตแบบแผนการดำเนินชีวิต โดยนำผลจากการศึกษาตามมาตรการที่ ๑ มากำหนดหลักเกณฑ์ในมาตรการนี้

มาตรการที่ ๓ การกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปลูกป่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับการจัดการหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ

๒) ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกร ๑๐ ล้านคน/ครอบครัว ปลูกต้นไม้บนที่ดินทำกินของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ ๔-๕ ไร่ จะช่วยให้ประเทศชาติฟื้นคืนป่าได้ครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าไม้ที่สูญเสียไปตลอดช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา ภายในระยะเวลา ๕ ปี

๓) ขยายผลการดำเนินงานของโครงการนาร่อง ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง

เป้าหมายกลุ่มที่สอง คือ เป้าหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเกษตรกรรม โดยการสร้างฐานทรัพยากรป่าไม้บนที่ดินทำกินของเกษตรกร อันจะส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพบนที่ดินทำกิน และการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศในชุมชนท้องถิ่น

๒) เพิ่มปริมาณต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของชาติ อันเป็นฐานทรัพยากรสำคัญของการพัฒนาชาติที่สอดคล้องกับศักยภาพ ในระยะยาว

๓) ลดปัญหาภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

เป้าหมายกลุ่มที่สาม คือ เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

๑) พัฒนาการทำการเกษตรโดยรูปแบบที่ใกล้เคียงป้าธรรมชาติ ช่วยให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่หลากหลายจากผืนดิน มีอาหาร มียา มีไม้สร้างบ้านเรือน มีพืชพลังงาน มีส่วนเกินขายเป็นรายได้ประจำวัน รายเดือน รายปี รายได้เมื่อเกิดกรณีฉุกเฉิน และมีต้นไม้เป็นบำนาญชีวิตเมื่อถึงวัยชรา ช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒) เกษตรกรสามารถนำรายได้ดังกล่าวไปปลดปล่อยหนี้สินที่มีอยู่กับสถาบันการเงินทั้งในระบบ และนอกระบบ

๓) ประเทศชาติและประชาชนได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากข้อตกลง “คาร์บอนเครดิต” ในทางสากล

๔) สร้างฐานทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในระยะยาว เป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ ยาสมุนไพร พลังงานจากพืช การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ใช้วัตถุดิบธรรมชาติจากป่าไม้

“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” จะเป็นวาระแห่งชาติที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และทุกภาคส่วน ร่วมมือกัน เพื่อฟื้นฟูความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์ และพัฒนาฐานทรัพยากรของชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาโลกร้อนและปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะยาว

คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ ในนามของเกษตรกร และคนยากคนจนทั่วประเทศ ขอมอบความหวังและความตั้งใจในครั้งนี้ ให้กับนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ ๖ หน่วยงาน เป็นผู้ถือธงนำ “คืนชีวิตให้แผ่นดิน ปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร” ให้กับประชาชนทั่วประเทศ

คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคง ด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

คณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้กำหนด “วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ หลักการและกรอบคิด กลยุทธ์ และแนวทาง” ของคณะกรรมการฯ ไว้ตั้งแต่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.๒๕๕๘ กลยุทธ์สำคัญ ๒ ประการ ในยุทธศาสตร์การพัฒนา ระบบการจัดการเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนและเครือข่ายชุมชน ของคณะกรรมการฯ คือ

กลยุทธ์การพัฒนา ระบบการจัดการและฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการ

- ส่งเสริมการปลูกป่าครอบครัวและชุมชน
- ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการปลูกป่าครอบครัวและชุมชนที่เหมาะสม และวิจัยคุณค่าและประโยชน์ของพืชพื้นบ้าน และ
- ส่งเสริมระบบการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และคนกับโลกยุคใหม่ บนฐานวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิต

และกลยุทธ์การพัฒนาความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน โดยการ

- ส่งเสริมการพัฒนาตามแนวทางและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน
- เพาะปลูกพืช ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ ประการ และพัฒนาระบบการพึ่งตนเองด้านพลังงานของชุมชน และ
- ส่งเสริมเกษตรยั่งยืนและเกษตรกรรมทางเลือกทุกรูปแบบของเกษตรกรรายย่อย ที่มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สร้างรายได้ต่อเนื่องและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ

และเชื่อมโยงกลยุทธ์ทั้ง ๒ ประการ เข้าด้วยกัน เป็น ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา มีสาระสำคัญ ประกอบด้วย

๑) เป็นการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน

๒) น้อมนำแนวพระราชดำริการเพาะปลูกพืช ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ ประการ มาเป็นแนวปฏิบัติ

๓) มุ่งองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่นเรื่อง “วนเกษตร” โดยการเพาะปลูกพืช ๗ กลุ่ม คือ กลุ่มพืชชั้นบน พืชชั้นกลาง พืชชั้นล่าง พืชหน้าดิน พืชหัว พืชน้ำ และพืชเถา ที่ให้ประโยชน์ ๕ ประการ คือ

๓.๑) อาหาร

๓.๒) ยา

๓.๓) ที่อยู่อาศัย พลังงาน และการใช้สอย

๓.๔) พื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศน์ และ

๓.๕) มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนและชุมชน จะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้ทุกคนสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ความพอเพียง บนสภาพความเป็นจริงของครอบครัว ชุมชน และภูมินิเวศน์ของชุมชนท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง มีแนวพระราชดำริการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๕ ประการ และองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นในการปลูกพืช ๗ กลุ่ม ประโยชน์ ๕ ประการ เป็นแนวปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำการเกษตร ไปเป็นรูปแบบวิธีการที่ใกล้เคียงธรรมชาติ เกิดการค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพาะปลูก เป็นการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ที่ส่งผลต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ในชุมชนท้องถิ่น เป็นการสร้างปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต และการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสำหรับครอบครัว ชุมชน และสังคมในภาพรวมทั้งประเทศ

นอกจากนี้ แนวปฏิบัติของยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา ยังหมายถึง แนวทางการจัดการทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นแบบใหม่ ที่นำเอาทรัพยากรดิน น้ำ และป่าซึ่งเป็นแหล่งพันธุกรรม มาจัดการร่วมกันเป็นรูปแบบวิธีการทางการเกษตร ที่เพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่น และการเพาะปลูกตามแนวปฏิบัตินี้ ยังช่วยให้คนปรับเปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิต ถอยห่างจากกระแสบริโภคนิยม ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เข้าถึงหลักความพอดี พอประมาณ มีเหตุผล และพึ่งตนเองได้หรือมีภูมิคุ้มกัน อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์ พัฒนารฐานทรัพยากรของชาติ และแก้ไขปัญหามภาวะโลกร้อน หรือเรียกรวมกันว่า เป็นการคืนชีวิตให้แผ่นดิน และเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นแก้ไขปัญหานี้สินของเกษตรกร เพราะการดำเนินชีวิตและทำการผลิตตามแนวทางของยุทธศาสตร์จะช่วยให้เกิดการลดรายจ่าย และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตต่อเนื่อง ไม่ต้องลงทุนใหม่ในทุกปีการผลิต เกษตรกรจะหลุดพ้นจากภาวะขาดทุนในการผลิต และการพัฒนาตามยุทธศาสตร์นี้จะเป็นการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว

ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา มีแนวทางดำเนินการ ๓ แนวทางสำคัญ คือ

๑) แนวทางการปลูกต้นไม้บนที่ดินทำกินของตนเอง หรือเรียกว่า เป็นการสร้างป่าเศรษฐกิจพอเพียงครอบครัว

๒) แนวทางการปลูกต้นไม้บนที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐในชุมชนท้องถิ่น ที่ดูแลโดยหน่วยงานต่าง ๆ หรือการสร้างป่าเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน

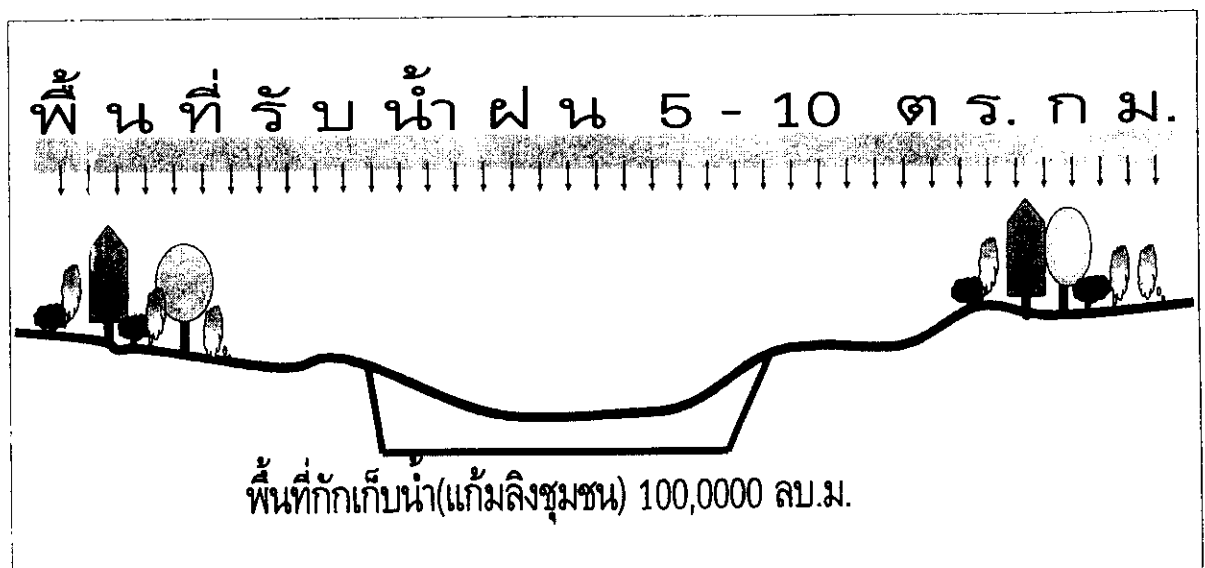
๓) แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำโดยรูปแบบ “แก้มลิงชุมชน”

ทั้ง ๓ แนวทาง สามารถแยกการดำเนินงานในทางปฏิบัติ แต่เชื่อมโยงกันในการตัดสินใจตั้งแต่ระดับชุมชน จนถึงระดับนโยบาย

การปลูกต้นไม้หรือการสร้างป่าบนที่ดินทำกินของตนเองหรือป่าเศรษฐกิจพอเพียงครอบครัว จะช่วยให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสร้างฐานการพึ่งตนเองและแก้ไขปัญหาหนี้สินในระดับครัวเรือนได้

การปลูกต้นไม้หรือการปลูกป่าบนที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐ หรือป่าเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน จะเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีปัญหาที่ดินทำกิน ทั้งที่มีที่ดินน้อยและไม่มีที่ดินทำกินสามารถเข้าร่วมโครงการได้ โดยหน่วยงานรัฐ ร่วมกับองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาตินี้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำทรัพยากรที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐ มาจัดการให้ครัวเรือนที่มีปัญหาที่ดินทำกินเข้ามาปลูกป่า และเก็บเกี่ยวผลจากแปลงป่าที่ปลูก โดยมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนกำกับ เช่น การใช้ประโยชน์ในรูปแบบการเช่า การเก็บเกี่ยวผลเฉพาะกลุ่มไม้ชั้นล่าง พืชหน้าดิน พืชหัว พืชน้ำ และพืชเถา เท่านั้น เป็นต้น

การจัดการทรัพยากรน้ำ หรือ “แก้มลิงชุมชน” นั้น เน้นการพัฒนาโครงสร้างและระบบการกักเก็บน้ำฝนตามธรรมชาติของชุมชนในระดับตำบล โดยนำแนวพระราชดำริแก้มลิงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปฏิบัติ ให้เกิดแหล่งเก็บน้ำพื้นที่ ๑๐-๒๐ ไร่ ที่สามารถรองรับน้ำ

วาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ให้ชน”

ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

- ๑๐ -

ได้ในปริมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เป็นแหล่งเก็บน้ำเพื่อการปลูกต้นไม้หรือปลูกป่าตามสองแนวทางแรก และเพื่อการบริโภคในระยะยาว ซึ่งอาจจะเรียกว่าเป็น “ธนาคารน้ำ” (water bank หรือ water stock) และเป็นฐานรองรับน้ำในกรณีที่มีปริมาณน้ำฝนมากจนเกิดปัญหาน้ำท่วม

การดำเนินงานตามแนวทางที่สามนี้ องค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติฯ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดระบบบริหารจัดการน้ำและระเบียบการใช้น้ำของชุมชน ที่วางอยู่บนพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีและระบบการจัดการน้ำแบบดั้งเดิมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ คือ ทำนบ เขื่อนฝาย ฝาย กระจับปี่ และ เตระ ตามชื่อเรียกของท้องถิ่น และรวมถึงหนองบึงตามธรรมชาติ

วาระแห่งชาติว่าด้วย
“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้”
ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคง
ด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา

ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา เป็นยุทธศาสตร์ที่ขับเคลื่อนโดยกิจกรรม “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ที่ครอบคลุมเป้าหมาย ๓ กลุ่ม ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. กลุ่มเป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร เป็นเป้าหมายเฉพาะหน้าประกอบด้วย

๑.๑ แก้ไขปัญหาพื้นฐานเรื่อง “หนี้สิน” ของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเกษตรกรที่มีปัญหาหนี้สินรุนแรง ที่อยู่ในทะเบียนเร่งด่วน ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน/ครอบครัว โดยมีมาตรการตอบสนองการแก้ไขปัญหา ๓ มาตรการสำคัญ คือ

มาตรการที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สิน ซึ่งแตกต่างกันไปในเกษตรกรแต่ละราย แต่ละกลุ่ม ตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

มาตรการที่ ๒ การปรับโครงสร้างหนี้ และมาตรการอื่นๆ ที่จำเป็น ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมยุทธศาสตร์มีช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนวิธีการในการผลิต แบบแผนการดำเนินชีวิต โดยนำผลจากการศึกษาตามมาตรการที่ ๑ มากำหนดหลักเกณฑ์ในมาตรการนี้

มาตรการที่ ๓ การกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปลูกป่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับการจัดการหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ

๑.๒ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกร ๑๐ ล้านคน/ครอบครัว ปลูกต้นไม้บนที่ดินทำกินของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ ๔-๕ ไร่ จะช่วยให้ประเทศชาติฟื้นคืนป่าได้ครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าไม้ที่สูญเสียไปตลอดช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมาภายในระยะเวลา ๕ ปี

- ๑.๓ ขยายผลการดำเนินงานของโครงการนำร่องตามแผนยุทธศาสตร์การปลูกต้นไม้ใช้หนี้เพื่อแก้ปัญหาความยากจน ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง
๒. กลุ่มเป้าหมายด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย
  - ๒.๑ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเกษตรกรรม โดยการสร้างฐานทรัพยากรป่าไม้บนที่ดินทำกินของเกษตรกร อันจะส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพบนที่ดินทำกิน และการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศในชุมชนท้องถิ่น
  - ๒.๒ เพิ่มปริมาณต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของชาติ อันเป็นฐานทรัพยากรสำคัญของการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพของชาติ ในระยะยาว
  - ๒.๓ ลดปัญหาภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ
๓. กลุ่มเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย
  - ๓.๑ พัฒนาการทำการเกษตรโดยรูปแบบที่ใกล้เคียงป้าธรรมชาติ ช่วยให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่หลากหลายจากผืนดิน มีอาหาร มียา มีไม้สร้างบ้านเรือน มีพืชพลังงาน มีส่วนเกินขายเป็นรายได้ประจำวัน รายเดือน รายปี รายได้เมื่อเกิดกรณีฉุกเฉิน และมีต้นไม้เป็นบำนาญชีวิตเมื่อถึงวัยชรา ช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
  - ๓.๒ เกษตรกรสามารถนำรายได้ดังกล่าวไปลดเปลื้องหนี้สินที่มีอยู่กับสถาบันการเงินทั้งในระบบ และนอกระบบ
  - ๓.๓ ประเทศชาติและประชาชนได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากข้อตกลง “คาร์บอน เครดิต” ในทางสากล
  - ๓.๔ สร้างฐานทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในระยะยาว เป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ ยาสมุนไพร พลังงานจากพืช และการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ใช้วัตถุดิบธรรมชาติจากป่าไม้

วาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา นี้ ขับเคลื่อนโดยกลยุทธ์ ๗ ประการ เพื่อการบรรลุเป้าหมายทั้ง ๓ กลุ่ม ๑๐ ประการ ข้างต้น ดังนี้

- ๑) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ
- ๒) กลยุทธ์การค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพาะปลูก

๓) กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการของชุมชนรองรับการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติ

๔) กลยุทธ์การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำการเกษตร ไปเป็นรูปแบบวิธีการที่ใกล้เคียงธรรมชาติ บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

๕) กลยุทธ์การกำหนดมาตรการรองรับการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

๖) กลยุทธ์การจัดการที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและเพิ่มพื้นที่ป่าของชาติ

๗) กลยุทธ์การพัฒนาระบบสนับสนุนการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติ

กลยุทธ์ทั้ง ๗ ประการ กำหนดมาตรการในทางปฏิบัติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติตามภารกิจเฉพาะของหน่วยงาน และเชื่อมโยงการดำเนินงานของหน่วยงานอื่น ภายใต้กรอบของวาระชาตินี้

การจัดการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ

การดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลุกต้นไม้ใช้หนี้” เน้นการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการเรียนรู้ หรือการจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชน โดยการสร้างการเรียนรู้ตามกลยุทธ์การยัด “ประชาชน” หรือ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘-๑๐ โดยกระบวนการที่ไม่ใช่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นหลัก อีกฝ่ายหนึ่งมีส่วนร่วม แต่เป็นกระบวนการที่มีข้อมูล ข่าวสารและความรู้เป็นฐาน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มาศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกัน จนเกิดทางเลือกในการปฏิบัติและการพัฒนาครอบครัว และชุมชน เรียกว่าเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วย “กระบวนการเรียนรู้” หรือ “กระบวนการทางปัญญา” และเรียกการพัฒนาโดยกระบวนการเรียนรู้ที่ว่า “การพัฒนาบนฐานความรู้” (knowledge based development)

เมื่อผ่านพ้นช่วงเวลาของแผนฯ ฉบับที่ ๕-๗ ที่กำหนดกลยุทธ์หลักคือยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ยุคสมัยของแผนฯ ฉบับที่ ๘-๑๐ คือ ยุคหลังการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นยุคของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชน ให้ “คน” หรือประชาชนเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงาน

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามวาระแห่งชาติฯ มีมาตรการสำคัญดังต่อไปนี้

๑.๑) มาตรการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้ โดยนำประสบการณ์จากโครงการนำร่องปลุกต้นไม้ใช้หนี้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มาพัฒนาต่อเนื่อง เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ของประชาชนที่เข้าร่วมทำกิจกรรมตามนโยบาย “ปลุกต้นไม้ใช้หนี้”

๑.๒) มาตรการการส่งเสริมศูนย์เรียนรู้ของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร กระบวนการ วิธีการจัดการเรียนรู้ เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชน ที่ไม่ใช่การจัดฝึกอบรมแบบทางทวิทางไป เป็นศูนย์ที่มีต้นแบบและประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ตามประเด็นหลักสูตรข้างต้น มีระบบการจัดการรองรับการจัดการเรียนรู้ มีคณะ “ครู” หรือวิทยากรให้ความรู้และดำเนินกระบวนการเรียนรู้ และมีเครือข่ายสนับสนุนในการจัดกระบวนการเรียนรู้

๑.๓) มาตรการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร กระบวนการ และวิธีการ ให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายของโครงการ เป็นการเตรียมความพร้อมให้ประชาชนเข้าร่วมการดำเนินงานตามนโยบาย โดยการทำกิจกรรม “ปลุกต้นไม้ใช้หนี้” บนฐานความรู้

๑.๔) มาตรการพัฒนาบุคลากรในชุมชนท้องถิ่นให้เป็นผู้ถ่ายทอดหรือเป็น “ครู” ใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้ตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕) มาตรการรวบรวมจัดทำทะเบียนผู้ผ่านการเรียนรู้ บันทึกความรู้ภูมิปัญญาใหม่ ๆ ที่ได้จากการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้ในปีต่อไป

การดำเนินงานตามกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ มีเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ให้กับประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินงานตามวาระแห่งชาติ ตลอดระยะเวลา ๕ ปี ๑๐ ล้านคน โดยในระยะแรก (ปี ๒๕๕๐) มีกลุ่มเป้าหมายจากพื้นที่ ๑,๐๐๐ ตำบล ๆ ละ ประมาณ ๒๐๐ คน รวม ๒๐๐,๐๐๐ คน ให้ประชาชนเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พรรณพืชและการอยู่ร่วมกันของสังคมพืช รูปแบบวิธีการทำการเกษตรต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงป่าธรรมชาติ การเก็บเมล็ดพันธุ์ การเพาะขยายพันธุ์ การวางแผนการเพาะปลูก การจัดการผลผลิต และการจัดการทรัพยากร และการจัดการกลุ่มองค์กรในชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ที่จำเป็นในทางปฏิบัติตามวาระแห่งชาติ

การค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพาะปลูก

การเพาะปลูกพืชพรรณจากทรัพยากรพันธุกรรมในชุมชนท้องถิ่น คือการใช้ประโยชน์จากกระบวนการธรรมชาติที่ได้เลือกสรรพันธุ์ไม้หลากหลายชนิดที่เหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศของชุมชนท้องถิ่น เหมาะสมกับสภาพของดิน น้ำ อากาศ ความชื้น ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ช่วยให้การเพาะปลูกไม่ต้องปรับปรุงภูมินิเวศ หรือไม่ต้องพึ่งพาการปรับปรุงดิน สร้างระบบน้ำและความชื้น ควบคุมแมลงหรือกระทั่งจุลินทรีย์ในท้องถิ่นให้เหมาะสมกับพันธุกรรมนำเข้ามาจากต่างถิ่นที่ก่อให้เกิดปัญหาโรคและศัตรูพืช การลงทุนในการผลิตที่สูง และขาดทุนในการผลิต

กระบวนการค้นหาพันธุกรรมท้องถิ่นเป็นกระบวนการของชุมชน เพราะชุมชนรู้จักภูมินิเวศ และมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เพราะชุมชนอยู่ร่วมและใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมพืชเหล่านั้นมาตลอด รู้ประโยชน์และโทษของพืชพรรณแต่ละชนิด

การค้นหาพันธุกรรมท้องถิ่นมิได้กระทำโดยชุมชนเพียงลำพัง แต่ดำเนินการโดยประสานและเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ด้วยการพัฒนาฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนท้องถิ่น และระบบการเชื่อมโยงข้อมูลทุกระดับ เป็นการรวบรวม ประมวล ข้อมูลความรู้ของชุมชนท้องถิ่น และสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ของสังคมไทย

กลยุทธ์การค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพาะปลูก จึงมีมาตรการสำคัญที่จำเป็น ดังต่อไปนี้

๒.๑) มาตรการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลชนิดพันธุ์พืช สัตว์ และทรัพยากรอื่น ๆ ในระบบนิเวศของชุมชนและท้องถิ่น จัดทำแผนที่ทรัพยากรของชุมชน โดยการสร้างกระบวนการความร่วมมือของชุมชน ในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลพันธุกรรมพืชในท้องถิ่น เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ที่เน้นให้ชุมชนสร้างเครื่องมือวิธีการในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างง่าย เรียนรู้การใช้เครื่องมือวิธีการสมัยใหม่ และเชื่อมโยงข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ระหว่างความรู้ภูมิปัญญากับความรูทางสากลผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

๒.๒) มาตรการศึกษาภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น ที่เกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของทรัพยากร และประสานเชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่นกับภูมิปัญญาทางสากล พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรในชุมชนและท้องถิ่นนั้น โดยการค้นหาผู้รู้ของชุมชนที่รอบรู้ในคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพ ทั้งพืชและสัตว์ จัดกลุ่มและจัดทำทำเนียบผู้รู้ของชุมชนด้านต่าง ๆ เก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของผู้รู้ในชุมชน การเชื่อมโยงภูมิปัญญาของชุมชนกับกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรการแรก

๒.๓) มาตรการศึกษาแนวทางและวางระบบการจัดการของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ฟู และพัฒนาทรัพยากรชีวภาพในชุมชนที่มีศักยภาพ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และสนับสนุนให้ชุมชนดำเนินการตามระบบที่วางไว้ และเชื่อมโยงกับการดำเนินกิจกรรม “ปลูกต้นไม้ใช้หนี้”

๒.๔) มาตรการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และแนวทางการพัฒนาระบบเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายข้อมูลระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างชุมชนกับส่วนราชการในท้องถิ่น และระดับชาติ

๒.๕) มาตรการตรวจสอบความถูกต้องทางวิทยาศาสตร์ โดยกระบวนการความร่วมมือระหว่างชุมชนกับนักวิชาการในสถาบันการศึกษาท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานตามมาตรการทั้ง ๕ มาตรการดังกล่าวข้างต้น ในระยะเวลาของวาระแห่งชาติ จะเกิดฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับตำบลครบทุกตำบลทั่วประเทศ และมีระบบเชื่อมโยงข้อมูลจากระดับตำบลสู่ระดับชาติ

การพัฒนาระบบการจัดการของชุมชน รองรับการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติ

การพัฒนาระบบการจัดการของชุมชนต้องดำเนินการโดยสมาชิกในชุมชนเอง เพื่อลดการพึ่งพาคนที่มิใช่ทุน มีความรู้ และมีอำนาจมากกว่า อันเป็นที่มาของระบอบอุปถัมภ์ที่จุดรั้งการพัฒนา ระบบการจัดการของชุมชนจะเป็นระบบการจัดการใหม่ที่แตกต่างจากการจัดการแบบวัฒนธรรมเดิม เป็นการสร้างรูปแบบการจัดการใหม่ที่ดำรงคุณค่าเดิมในการจัดความสัมพันธ์ทางสังคม หรือการพึ่งพาอาศัย การจัดความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นระบบการจัดการที่สนับสนุนการพึ่งตนเองของชุมชน

ระบบการจัดการของชุมชนที่เคยมีมาในอดีตขาดการสนับสนุนให้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนจึงไม่สามารถจัดการกับการอนุรักษ์และพัฒนาการผลิต ผลผลิตและทรัพยากรของชุมชนได้ การฟื้นฟูระบบการจัดการเดิมของชุมชนประสานเข้ากับความรู้ในการจัดการใหม่ พัฒนาระบบการจัดการของชุมชนที่ทันยุคสมัยและมีประสิทธิภาพ ให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการผลผลิตและทรัพยากรของตนเองได้

รวมถึงการพัฒนาระบบพึ่งตนเองในการดำเนินงาน เป็นมิติใหม่ของการพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้และผู้รับ กล่าวคือ รัฐสนับสนุนการพัฒนาของชุมชน ผลของการสนับสนุนที่รัฐได้รับคือข้อมูลความรู้ และนโยบายใหม่ ชุมชนรับการสนับสนุนจากรัฐ ชุมชนซึ่งได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนของรัฐ จะเป็นกองหน้าที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และแก้ปัญหาของตนเอง มีระบบพึ่งตนเองในการดำเนินงานโดยการจัดการในรูปกองทุนหรือรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม

การพัฒนาระบบการจัดการใหม่เกิดขึ้นได้ ๒ ทาง คือ ชุมชนเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการของตนเอง และการคืนสิทธิของชุมชนในด้านการจัดการ ทุก ๆ ด้าน

มาตรการสำคัญตามแผนกลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการของชุมชนรองรับการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติฯ เป็นมาตรการเพื่อสร้างการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน ประกอบด้วย

๓.๑) มาตรการส่งเสริมการรวมกลุ่มปลุกต้นไม้ไผ่หนึ่ในระดับตำบลที่มีที่มาจาก การรวมกลุ่มระดับชุมชน/หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลเดียวกันมากกว่า ๓ หมู่บ้าน มีสมาชิกเริ่มต้นไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คน

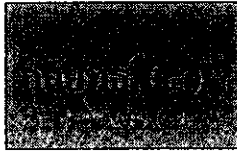

๓.๒) มาตรการพัฒนาระบบการจัดการของกลุ่มฯในระดับตำบล ๒ ระบบสำคัญ คือ กองทุนพันธุ์ไม้ และศูนย์เพาะชำกล้าไม้ชุมชน เพื่อการจัดหาปัจจัยสำคัญ ๒ อย่าง คือ ดิน เพาะชำกล้าไม้ และเมล็ดพันธุ์ไม้ วางหลักเกณฑ์การบริหารจัดการการเพาะขยายพันธุ์ การดูแลรักษา การจัดทำทะเบียนกล้าไม้ สนับสนุนกล้าไม้สำหรับการเพาะปลูก ตลอดจนการแลกเปลี่ยน และซื้อขายกล้าไม้ส่วนเกินเพื่อสร้างทุนของกลุ่มในการขยายสมาชิกและขยายกิจกรรมการปลูกต้นไม้ในปีต่อไป

๓.๓) มาตรการการจัดทำฐานข้อมูลสมาชิก ผู้รู้หรือผู้มีภูมิปัญญาของชุมชน และข้อมูลความรู้ด้านทรัพยากรความหลากหลายของพันธุ์กรรมพืชและสัตว์ในชุมชนท้องถิ่น การพัฒนาเครื่องมือวิธีการในการสำรวจ ค้นหาพันธุ์กรรมใหม่ ๆ มาเพาะขยายพันธุ์และเพาะปลูก ตลอดจนถึงการร่วมมือกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาฐานข้อมูลและระบบเชื่อมโยงข้อมูลทุกระดับ

๓.๔) มาตรการการจัดการเรียนรู้ให้กับสมาชิกกลุ่มปลูกต้นไม้ใช้หนี้ เมื่อเริ่มต้น และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ไข ปัญหาที่เกิดจากการทำงาน ตลอดจนถึงการจัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้ และการจัดระบบการปลูกต้นไม้ร่วมกัน

การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำการเกษตรไปเป็นรูปแบบวิธีการที่ใกล้เคียงธรรมชาติ บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพซึ่งพบได้ในป่าร้อนชื้นเพียงไม่กี่แห่งในโลก พันธุกรรมพืชและสัตว์ อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่ามากมายมหาศาลเหล่านี้ เป็นทรัพยากรที่ต้องใช้เวลาสั่งสมและพัฒนาเป็นร้อยเป็นพันปี และกำลังจะสูญหายไปทุกวัน ทรัพยากรพันธุกรรมเป็นสมบัติของอดีต และเป็นเศรษฐกิจสำคัญของอนาคต หากกำหนดนโยบายการเกษตรผิดพลาด จะทำให้ประเทศชาติพลาดโอกาสที่จะเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรม อันมีคุณค่าทางเศรษฐกิจอย่างยิ่งในอนาคต และอาจต้องซื้อลิขสิทธิ์หรือผลผลิตในรูปของยาหรืออาหารจากต่างประเทศแทน

ในช่วงทศวรรษกว่าที่ผ่านมา มีเกษตรกรหลายคน และองค์กรชุมชนหลายพื้นที่ ได้หันทิศทางการเพาะปลูกพืชพื้นบ้าน และใช้วิธีการผลิตที่คล้ายตามธรรมชาติ อีกทั้งเกิดกระบวนการ กลุ่ม เป็นองค์กรของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของกิจกรรมการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นกลยุทธ์สำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา สอดรับกับกระแสโลก ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของ “คน” ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา รวมถึงการยอมรับกระบวนการและระบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน มาเป็นแนวทางสำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและระบบการผลิต เพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงยั่งยืนของเกษตรกร ชุมชน และสังคมโดยรวม โดยกำหนดให้พื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ ๒๐ % หรือจำนวน ๒๕ ล้านไร่ เป็นพื้นที่ที่มีการผลิตเกษตรแบบยั่งยืน

การดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการเกษตรในทิศทางดังกล่าวข้างต้น โดยกำหนดมาตรการในกลยุทธ์การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำการเกษตรไปเป็นรูปแบบวิธีการที่ใกล้เคียงธรรมชาติ บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

๔.๑) มาตรการเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำการเกษตรของสังคมไทย เข้าสู่กระบวนการถ่ายทอดเรียนรู้ของเกษตรกร เป็นการเกษตรที่มีรูปแบบวิธีการที่หลากหลายปรากฏอยู่ในท้องถิ่นทั่วประเทศ มีทั้งที่เกิดจากองค์ความรู้และประสบการณ์พื้นบ้านดั้งเดิม และองค์ความรู้และประสบการณ์ใหม่จากการทำการเกษตรตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ที่สร้างสรรค์รูปแบบได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตนเอง ไม่ติดยึดอยู่กับสูตรคิดที่ตายตัว

๔.๒) มาตรการพัฒนารูปแบบวิธีการทางการเกษตรบนพื้นฐานของทรัพยากร-ธรรมชาติ ในภูมิโนทัศน์ที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น สร้างต้นแบบของการเกษตรที่

ปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการตามสภาพภูมินิเวศน์ พันธุ์กรรมท้องถิ่น ชนิดของดิน ปริมาณฝน ปริมาณความชื้น แหล่งน้ำสำรอง มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่ทำลายสภาพตามธรรมชาติ เป็นตัวแบบของการเกษตรที่ใกล้เคียงกับสภาพธรรมชาติ

๔.๓) มาตรการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดการที่ชุมชนดูแลตัวเองในการทำการเกษตรได้

๔.๔) มาตรการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ให้เป็นแนวทางหลักในการเชื่อมโยงศักยภาพบนฐานทรัพยากร และความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน คัดเลือกพันธุ์กรรมเพื่อการพัฒนาเกษตรกรรมที่ต่อเนื่องด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตในระดับครอบครัว ชุมชน และตอบสนองสังคมวงกว้าง โดยการตลาดบนฐานความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาไปสู่การตลาดในโครงสร้างหลักของระบบเศรษฐกิจ

การกำหนดมาตรการรองรับการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

การแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรโดยการเบียดเบียนเอาจากทรัพยากรธรรมชาติ มาชดเชยภาวะขาดทุน ไม่สามารถทำได้เหมือนก่อน การเคลื่อนย้ายแรงงานและเปลี่ยนอาชีพทำได้ยากมากขึ้นเพราะภาคอุตสาหกรรมและบริการ ต้องการแรงงานที่มีฝีมือ และแก้ปัญหาหนี้สินโดยการหาแหล่งทุนใหม่ เพื่อเติมเม็ดเงินเข้าสู่วงจรหนี้สิน เป็นการแก้ปัญหาหนี้สินด้วยการหมุนหนี้ เมื่อหมุนหนี้ในระบบไม่ทัน เกษตรกรต้องพึ่งพาทุนนอกระบบ ซึ่งมีความหมายเพียงการยืดเวลาล่มสลายของวงจรหนี้สิน ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

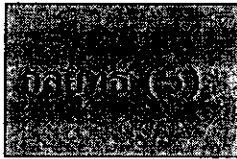
ทางออกจากวงจรหนี้สินของเกษตรกร ต้องเป็นทางเลือกที่ไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐานภาคการเกษตรที่มีอยู่น้อยมาก ข้อจำกัดที่เกิดจากการผลิตที่มีความเสี่ยงสูง เพราะขึ้นต่อสภาพธรรมชาติ และข้อจำกัดที่เกิดจากการไร้อำนาจต่อรอง เพราะขั้นตอนการเพาะปลูกเป็นขั้นตอนที่แบกรับผลกระทบจากปัญหาตลาดและราคา ทางเลือกที่มีความหมายดังกล่าว คือ การพึ่งตนเอง โดยการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการในการผลิต และปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำรงชีวิตของตนเอง เป็นทางเลือกและการพึ่งตนเองที่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามภูมิโนเวศน์ และเหตุปัจจัยของการตกอยู่ในวังวนหนี้สิน

ช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยน เป็นช่วงเวลาที่ต้องช่วยให้เกษตรกรหลุดจากภาวะกดดันของปัญหาหนี้สิน เป็นช่วงเวลาที่ต้องการมีอิสระในการคิดและตัดสินใจทำตามทางเลือกใหม่ และมีแรงหนุนจากนโยบายของรัฐ สนับสนุนทางเลือกใหม่ของเกษตรกร การปลูกต้นไม้ใช้หนี้ จึงต้องมีมาตรการรองรับการแก้ปัญหาหนี้สิน ดังนี้

๕.๑) มาตรการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สิน ซึ่งแตกต่างกันไปในเกษตรกรแต่ละราย แต่ละกลุ่ม ตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

๕.๒) มาตรการปรับโครงสร้างหนี้ และมาตรการอื่น ๆ ที่จำเป็น ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมยุทธศาสตร์มีช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนวิธีการในการผลิตแบบแผนการดำเนินชีวิต โดยนำผลจากการศึกษาตามมาตรการที่ ๑ มากำหนดหลักเกณฑ์ในมาตรการนี้

๕.๓) มาตรการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปลูกป่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับการจัดการหนี้สินของเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ

การจัดการที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐในชุมชนท้องถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและเพิ่มพื้นที่ป่าของชาติ

การปลูกต้นไม้ให้ชนนี้บนที่ดินทำกินของตนเอง เป็นกิจกรรมพื้นฐานของวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ให้ชนนี้” เป็นการเพิ่มปริมาณต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประชาชน ในระเบียบวาระเดียวกันนี้ สามารถเพิ่มปริมาณต้นไม้และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของชาติไปพร้อมกัน โดยการปลูกป่าบนที่ดินของรัฐ

ที่ดินว่างเปล่าของรัฐ ทั้งที่ป่าเสื่อมโทรม ที่ดินสาธารณะ ที่ดินที่ครอบครองดูแลโดยหน่วยงานของรัฐในรูปแบบต่าง ๆ คือฐานทรัพยากรสำคัญที่มีศักยภาพแต่ยังไม่ได้ได้รับการพัฒนา การนำที่ดินของรัฐเข้าสู่การปลูกต้นไม้ตามวาระแห่งชาติ จะช่วยพัฒนาฐานทรัพยากรของรัฐให้มีศักยภาพสูงขึ้น รองรับการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติได้มากขึ้น

มีเกษตรกรจำนวนมากสูญเสียที่ดินทำกินอันเป็นผลจากปัญหาหนี้สิน และเกษตรกรจำนวนมากไร้ที่ดินทำกิน และเรียกร้องให้ภาครัฐมาจัดสรรให้ได้อาศัยทำกิน การนำที่ดินของรัฐทุกรูปแบบเข้าร่วมดำเนินการตามวาระแห่งชาติ โดยวิธีการจัดการที่เหมาะสม ให้เกษตรกรสองกลุ่มนี้ได้ทำมาหากินบนที่ดินของรัฐ ที่ไม่ใช่การครอบครองสิทธิ จะช่วยให้วาระแห่งชาตินี้ครอบคลุมการแก้ปัญหาของเกษตรกรได้กว้างขึ้น

กลยุทธ์การจัดการที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐในชุมชนท้องถิ่น เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและเพิ่มพื้นที่ป่าของชาติ จะเป็นกลยุทธ์สำคัญของการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติ โดยกำหนดให้มีมาตรการสำคัญดังต่อไปนี้

๖.๑) มาตรการรวบรวมและจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานที่ดินสาธารณะและที่ดินของรัฐทุกรูปแบบ เพื่อรองรับการดำเนินมาตรการอื่น ๆ ตามกลยุทธ์นี้

๖.๒) มาตรการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะและที่ดินของรัฐ ที่ไม่ใช่การครอบครองสิทธิ แต่โดยรูปแบบวิธีการอื่น เช่น การเช่าที่ดินในระยะยาว เป็นต้น และโดยหลักเกณฑ์การได้รับประโยชน์ เช่น กำหนดจำนวนต้นของไม้ชั้นบนที่เกษตรกรต้องปลูก ให้ปลูกต้นไม้ชั้นบนแต่ห้ามตัดฟัน นอกเหนือจากการเก็บผล ส่วนการปลูกต้นไม้ชั้นกลางชั้นล่าง และพืชกลุ่มอื่น ๆ เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวเพื่อเลี้ยงชีพได้ เป็นต้น

๖.๓) มาตรการคัดเลือกชนิดพันธุ์ต้นไม้ที่เกษตรกรต้องเพาะปลูกเพื่อสร้างป่าของรัฐ ซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพภูมินิเวศน์ของชุมชนท้องถิ่น และการจัดทำทะเบียนต้นไม้ของรัฐทุกแปลงที่ดำเนินการตามกลยุทธ์นี้

การพัฒนาระบบสนับสนุนการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลุกต้นไม้ใช้หนี้” มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทในการดำเนินงานหลายหน่วยงาน ในทางปฏิบัติจึงจำเป็นต้องสร้างระบบการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุกหน่วยงานมีความชัดเจนในบทบาทของตนเอง และประสานเชื่อมโยงการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

มาตรการสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบสนับสนุนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

๗.๑) มาตรการสร้างระบบการจัดการ ๒ ระดับ คือ

๗.๑.๑) คณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลุกต้นไม้ใช้หนี้ เป็นคณะกรรมการในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จำนวน ๓๗ คน รับผิดชอบภารกิจกำกับดูแลด้านนโยบายของรัฐบาล มีองค์ประกอบดังนี้

(ดูสำเนาคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๑๙๔/๒๕๕๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลุกต้นไม้ใช้หนี้ ลงวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ที่แนบท้าย)

คณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลุกต้นไม้ใช้หนี้ แต่งตั้งโดยมติคณะรัฐมนตรี และดำเนินการภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี

๗.๑.๒) คณะอนุกรรมการตามกลยุทธและภารกิจเฉพาะด้าน มาจากผู้บริหารขององค์กรและ/หรือผู้แทนขององค์กรที่เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คณะกรรมการรับผิดชอบในระดับปฏิบัติการ ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ฯ ซึ่งอาจจะมีหลายคณะตามกลยุทธและภารกิจเฉพาะ เช่น คณะกรรมการปฏิบัติการด้านการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการปฏิบัติการด้านการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร คณะกรรมการปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ของเกษตรกร เป็นต้น

๗.๑.๓) สำนักเลขานุการคณะกรรมการฯ ให้สำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ เป็นสำนักเลขานุการของคณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลุกต้นไม้ใช้หนี้

๗.๒) มาตรการแก้ไขข้อจำกัดอันเกิดจากกฎหมาย แก้กฏหมายที่เป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลุกต้นไม้ใช้หนี้ฯ เช่น แก้ไขบัญชีรายชื่อไม้หวงห้ามตามกฎหมายที่ตราโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นต้น รวมถึงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปลุกต้นไม้ เช่น สำระสำคัญและวิธีปฏิบัติตาม พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นต้น

๗.๓) มาตรการจัดตั้งองค์การมหาชน ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลุกต้นไม้ใช้หนี้” ภายใต้ยุทธศาสตร์

การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา ตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ

กรอบเวลาดำเนินการ

เพื่อการบรรลุเป้าหมาย สนับสนุนให้เกษตรกร ๑๐ ล้านครอบครัว ปลุกป่า ๔๐ ล้านไร่ ของยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหาร และยา ระยะเวลาที่เหมาะสม คือ ๕ ปี (๒๕๕๐-๒๕๕๔) หรือตลอดช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐

กรอบงบประมาณดำเนินงาน

๑) งบประมาณดำเนินงานในปี ๒๕๕๐

งบประมาณดำเนินการ ๒ ส่วน ประกอบด้วย

- ๑.๑) งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการปลุกต้นไม้ใช้หนี้ในระดับชุมชนและตำบล ตำบลละ ๔๐๐,๐๐๐ บาท รวม ๑,๐๐๐ ตำบล ๔๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ๑.๒) งบประมาณการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ๑,๐๐๐ บาทต่อคน รวม ๑๓๕,๐๐๐ คน และงบติดตามประเมินผล รวม ๑๔๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๒) ที่มาและกระบวนการวิธีการของการใช้งบประมาณ

- ๒.๑) งบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมปลุกต้นไม้ใช้หนี้ในระดับชุมชน/ตำบล ใช้งบประมาณตามยุทธศาสตร์ประชาชนอยู่ดีมีสุข และโครงการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(พพพ.) งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และการสนับสนุนของรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทเอกชน โดยกลุ่มปลุกต้นไม้ใช้หนี้ของชุมชน/ตำบล เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณตามกระบวนการของหน่วยงานนั้น ๆ
- ๒.๒) งบประมาณการจัดกระบวนการเรียนรู้ เสนอขอใช้งบกลางของรัฐบาล เพื่อสนับสนุนเป็นงบอุดหนุนทั่วไปให้ศูนย์เรียนรู้การปลุกต้นไม้ใช้หนี้ของชุมชน โดยสำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

๓) งบประมาณตามระเบียบวาระแห่งชาติ (๒๕๕๑-๒๕๕๔)

แบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น ๔ ปี ๆ ละ ๑,๖๐๐ ตำบล รวม ๔ ปี ๖,๔๐๐ ตำบล ใช้งบประมาณต่อปี ดังนี้

- ๓.๑) งบสนับสนุนกลุ่มปลุกต้นไม้ใช้หนี้ ทำนองเดียวกับ ๒.๑)
- ๓.๒) งบสนับสนุนศูนย์เรียนรู้หรือการจัดการเรียนรู้สำหรับเกษตรกรที่เข้าร่วม ปีละ ๒๓๐ ล้านบาท
- ๓.๓) งบบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล ปีละ ๒๐ ล้านบาท

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๙๔/๒๕๕๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้

โดยที่รัฐบาลมีนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้ทุกชุมชนท้องถิ่นและประชาคม ให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับความเป็นอยู่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้หลักคุณธรรม กำกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายใต้กรอบความยั่งยืนและความพอดี นั้น

เพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าวและแก้ปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาสภาวะโลกร้อน จึงได้กำหนดวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ขึ้น

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๑ (๖) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการขับเคลื่อนงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้” โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๑.๒	รองนายกรัฐมนตรี (นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์)	รองประธานกรรมการ
๑.๓	รองนายกรัฐมนตรี (นายไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม)	รองประธานกรรมการ
๑.๔	รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (รองศาสตราจารย์ อธิภัทร์ เสรีรังสรรค์)	กรรมการ
๑.๕	เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๖	ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๑.๗	ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑.๘	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๑.๙	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๑.๑๐	ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการจัดการความยากจน และพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	กรรมการ
๑.๑๑	อัยการสูงสุด	กรรมการ
๑.๑๒	ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ	กรรมการ

๑.๑๓	เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ	กรรมการ
๑.๑๔	เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	กรรมการ
๑.๑๕	อธิบดีกรมวิชาการเกษตร	กรรมการ
๑.๑๖	อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	กรรมการ
๑.๑๗	อธิบดีกรมป่าไม้	กรรมการ
๑.๑๘	อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
๑.๑๙	อธิบดีกรมการปกครอง	กรรมการ
๑.๒๐	อธิบดีกรมที่ดิน	กรรมการ
๑.๒๑	อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	กรรมการ
๑.๒๒	รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑.๒๓	ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๑.๒๔	ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	กรรมการ
๑.๒๕	ผู้จัดการธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร	กรรมการ
๑.๒๖	ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน	กรรมการ
๑.๒๗	กรรมการผู้จัดการใหญ่บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)	กรรมการ
๑.๒๘	เลขาธิการสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร	กรรมการ
๑.๒๙	นายประยงค์ รณรงค์	กรรมการ
๑.๓๐	นายวิบูลย์ เข็มเฉลิม	กรรมการ
๑.๓๑	นายคำเตื่อง ภาษี	กรรมการ
๑.๓๒	นายสน รูปสูง	กรรมการ
๑.๓๓	นายพิทยพันธุ์ เวะศรีภา	กรรมการ
๑.๓๔	นายประเสริฐ สุริยวงษา	กรรมการ
๑.๓๕	ผู้อำนวยการสำนักผู้อำนวยการคณะกรรมการ ผู้นำชุมชนแห่งชาติ	กรรมการและ เลขานุการ
๑.๓๖	เจ้าหน้าที่สำนักผู้อำนวยการคณะกรรมการ ผู้นำชุมชนแห่งชาติ	กรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๓๗	เจ้าหน้าที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการและ ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ บริหารจัดการตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้ โดยมุ่งเน้นเกษตรกรและประชาชนที่ยากจนและมีหนี้สิน เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๒.๒ วางนโยบายและวางแผนการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วยการปลูกต้นไม้ใช้หนี้

๒.๓ ประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคอย่างต่อเนื่อง แล้วรายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบเป็นระยะ ๆ

๒.๔ ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐ สนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการอย่างเต็มความสามารถและรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวบรรลุเป้าหมาย

๒.๕ แต่งตั้งที่ปรึกษา คณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการทำงานของคณะกรรมการตามความจำเป็น

๒.๖ ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามมติที่ประชุมคณะกรรมการ

๓. ให้สำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

สำหรับการเบิกจ่ายเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมกรรมการ พ.ศ. ๒๕๔๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการอื่น ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ให้เบิกจ่ายจากงบประมาณของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ตามระเบียบของทางราชการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

พลเอก

(สุรยุทธ์ จุลานนท์)

นายกรัฐมนตรี

บทสรุป สำหรับผู้บริหาร

นายกรัฐมนตรีเห็นชอบตามข้อเสนอ เรื่อง “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ภายใต้ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองและความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย พลังงาน อาหารและยา ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ ให้เป็นวาระแห่งชาติ มีกรอบระยะเวลาดำเนินการ ๕ ปี (๒๕๕๐-๒๕๕๔) หรือตลอดช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ และมีพิธีเปิดวาระแห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

สำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดแนวทางและวิธีการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติว่าด้วย “การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” ฯ โดยมีเป้าหมาย ๓ กลุ่ม ๑๐ ประการ และกลยุทธ์ ๗ ประการ ดังนี้

๑. เป้าหมายเพื่อการปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร ประกอบด้วย

๑.๑ แก้ไขปัญหา “หนี้สิน” ของเกษตรกร โดยมีมาตรการสำคัญ ๓ มาตรการ

มาตรการที่ ๑ การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกร และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สิน ซึ่งแตกต่างกันไปในเกษตรกรแต่ละราย/กลุ่ม ตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

มาตรการที่ ๒ การปรับโครงสร้างหนี้ และมาตรการอื่นๆ ที่จำเป็น ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรที่เข้าร่วมยุทธศาสตร์มีช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนวิธีการในการผลิตแบบแผนการดำเนินชีวิต โดยนำผลจากการศึกษาตามมาตรการที่ ๑ มากำหนด

มาตรการที่ ๓ การกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปลูกป่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจสัมพันธ์กับการจัดการหนี้ของเกษตรกรที่เข้าร่วม

๑.๒ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย คือ เกษตรกร ๑๐ ล้านคน/ครอบครัว ปลูกต้นไม้บนที่ดินทำกินของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ ๔-๕ ไร่ จะช่วยให้ประเทศชาติฟื้นคืนป่าได้ครึ่งหนึ่งของพื้นที่ป่าไม้ที่สูญเสียไปตลอดช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมา ภายในระยะเวลา ๕ ปี

๑.๓ ขยายผลการดำเนินงานของโครงการนำร่อง ของคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง

๒. เป้าหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

๒.๑ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเกษตรกรรม โดยการสร้างฐานทรัพยากรป่าไม้บนที่ดินทำกินของเกษตรกร อันจะส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพบนที่ดินทำกิน และการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศน์ในชุมชนท้องถิ่น

๒.๒ เพิ่มปริมาณต้นไม้ เพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของชาติ อันเป็นฐานทรัพยากรสำคัญของการพัฒนาชาติที่สอดคล้องกับศักยภาพ ในระยะยาว

๒.๓ ลดปัญหาภาวะโลกร้อน ภัยแล้ง และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

๓. เป้าหมายด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย

๓.๑ พัฒนาการทำการเกษตรโดยรูปแบบที่ใกล้เคียงป่าธรรมชาติ ช่วยให้เกษตรกรได้รับผลผลิตที่หลากหลายจากผืนดิน มีอาหาร มียา มีไม้สร้างบ้านเรือน มีพืชพลังงาน มีส่วนเกินขายเป็นรายได้ และมีต้นไม้เป็นบ้านอาศัยชีวิตเมื่อถึงวัยชรา ช่วยให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๒ เกษตรกรสามารถนำรายได้ดังกล่าวไปปลดปล่อยหนี้สินที่มีอยู่กับสถาบันการเงินทั้งในระบบ และนอกระบบ

๓.๓ ประเทศชาติและประชาชนได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากข้อตกลง “คาร์บอน เครดิต” ในทางสากล

๓.๔ สร้างฐานทรัพยากรในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติในระยะยาว เป็นทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารเพื่อสุขภาพ ยาสมุนไพร พลังงานจากพืช

เพื่อการบรรลุเป้าหมายของวาระแห่งชาติฯ ได้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนไว้ ๗ ประการ คือ

- ๑) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการ
- ๒) กลยุทธ์การค้นหาทรัพยากรพันธุกรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพมาเพาะปลูก
- ๓) กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการของชุมชนรองรับการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติ
- ๔) กลยุทธ์การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการทำการเกษตร ไปเป็นรูปแบบวิธีการที่ใกล้เคียงธรรมชาติ บนฐานความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น
- ๕) กลยุทธ์การกำหนดมาตรการรองรับการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร
- ๖) กลยุทธ์การจัดการที่ดินสาธารณะหรือที่ดินของรัฐในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อการแก้ปัญหาที่ดินทำกินและเพิ่มพื้นที่ป่าของชาติ
- ๗) กลยุทธ์การพัฒนาระบบสนับสนุนการดำเนินงานตามระเบียบวาระแห่งชาติ

งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานตามวาระแห่งชาติ มี ๒ ส่วน คือ การสนับสนุนกิจกรรมของประชาชนในชุมชน งบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ใช้หนี้ในระดับชุมชน/ตำบล ใช้งบประมาณตามยุทธศาสตร์ประชาชนอยู่ดีมีสุข และโครงการพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง(พพพ.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และการสนับสนุนของรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทเอกชน โดยกลุ่มปลูกต้นไม้ใช้หนี้ของชุมชน/ตำบล เสนอขอรับการสนับสนุนตามกระบวนการของหน่วยงานนั้นๆ และ งบประมาณการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นงบอุดหนุนทั่วไปให้ศูนย์เรียนรู้ “ปลูกต้นไม้ให้แผ่นดิน ปลดปล่อยหนี้สินเกษตรกร” โดยสำนักอำนวยการคณะกรรมการผู้นำชุมชนแห่งชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ

“การปลูกต้นไม้ใช้หนี้” จะเป็นวาระแห่งชาติที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนร่วมมือกัน เพื่อฟื้นฟูความสมดุลให้กับระบบนิเวศน์ และพัฒนาฐานทรัพยากรของชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาลือกร้อนและปัญหาหนี้สินของเกษตรกร และเพื่อวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในระยะยาว.